

Consumenten of consuminderen

Ivan Van de Cloot

Hoofdeconoom

Itinera Institute

Vandaag stellen velen zich de vraag of de allocatie van kapitaal wel zo efficiënt gebeurde de voorbije decennia. De spaarder die zijn spaarcentjes op zijn spaarboekje plaatste vraagt zich nu af of ook met zijn geld de creatie van toxische activa is gestimuleerd. Tegelijkertijd stellen we vandaag vast dat men voor immense maatschappelijke uitdagingen zoals de opwarming van de aarde moeilijkheden ondervindt om noodzakelijke investeringen te financieren.

De vaststelling dat in de Verenigde Staten maar ook elders gezinnen zich in de problemen hebben geconsumeerd, wakkert uiteraard de argwaan tegenover het hedendaags consumentisme uiteraard nog aan. Van oudsher worden bepaalde luxe-uitgaven door kerk en staat als hedonistisch gebrandmerkt. Status kan in elk geval een onderdeel zijn van de bundel karakteristieken die je koopt door een bepaald goed aan te schaffen. Typisch is dat de appreciatie van statusgoederen afneemt naarmate meer mensen erover beschikken. Hierdoor consumeren mensen meer enkel om niet onder te doen voor anderen. Dat heeft veel weg van een

Consumenten of consuminderen

wapenwedloop met verspilling van middelen tot gevolg: als iedereen die handtas van merk X heeft, is de statuswaarde ervan nihil (1). In typische enquêtes komt bijvoorbeeld naar voor dat de helft van de respondenten de situatie verkiest van een armere wereld waar ze 200.000 dollar verdienen en anderen 100.000 dollar dan een wereld waarin iedereen rijker is waar ze 400.000 dollar verdienen en anderen 800.000 dollar. Dergelijke positionele voorkeuren spelen veel meer voor kledij en woningen dan voor publieke goederen zoals gezondheid en afwezigheid van vervuiling.

Vroeger loste men dat op door de invoering van zogenaamde 'weeldewetten': die ontzegden eenvoudigweg bepaalde groepen in de maatschappij het recht om bepaalde kledij te dragen (denk aan het keizerlijke paars in Rome) of bepaalde gerechten te eten. Het was bijvoorbeeld

illegaal voor bedienden in het Engeland van James I om meer dan eenmaal per dag vis of vlees te eten of meer dan 3 shilling per jaar aan kledij uit te geven.

Dergelijke moralistische argumenten worden vandaag minder gebruikt alhoewel ze nog steeds meespelen. Met de financiële crisis komt echter ook de vraag boven of schaarse middelen wel juist besteed worden en productieve investeringen niet te veel verdrongen worden door de opzichtige consumptie t e n d e n s .

Economen zijn echter steeds terughoudend geweest om de voorkeuren van de consument in vraag te stellen. Wel zien ze er geen graten in om de consumptie in functie van de sociale status te kanaliseren naar bijvoorbeeld filantropie (2). In de Verenigde Staten bestaat er inderdaad sociale druk die de financiële elite dwingt om rijkdom te vertalen in meer vrijgevigheid.

Hoewel er een nieuwe lichting denkers is

Het belasten van kapitaal en investeringen kan beschouwd worden als het bevoordelen van de huidige generatie wat kan aanzetten tot overconsumptie.

Consumenten of consuminderen

die luxebelastingen en hogere consumptiebelastingen als instrument wil inzetten om statusgerelateerde consumptie af te remmen, bestaat hierover nauwelijks consensus. Adam Smith beschouwde competitie voor rang een belangrijke drijfveer van mensen. Uit Smiths beschrijving van de 'parade van weeldeobjecten' leren we dat hij als moraalfilosoof op de oppervlakkigheid ervan wel neerkeek maar dat hij wel apprecieerde dat uit deze drijfveer maatschappelijke vooruitgang voortvloeide (3). Het is ondertussen wel duidelijk dat als we inderdaad excessieve consumptie afremmen, dit gepaard moet gaan met fiscale prikkels voor sparen en investeren zodat de economische welvaart niet ondergraven wordt. Rechtstreekse maatregelen om de kunstmatige behoeftecreatie tegen te gaan blijven onpraktisch en moeilijker afdwingbaar.

In een invloedrijk artikel geschreven door economen (waaronder Nobelprijswinnaar Kenneth Arrow) en ecologen (waaronder Paul Ehrlich) wordt de vraag of we overconsumenten frontaal aangepakt (4). Tijdens de twintigste eeuw groeide de

wereldbevolking met zes miljard (maal vier) en industriële productie nam toe met een factor 40. Ons energieverbruik nam toe met een factor 16 en uitstoot van koolstof dioxide met een factor 10. Het is in deze context belangrijk om ons af te vragen of onze huidige consumptie de levensomstandigheden van toekomstige generaties in gevaar brengt. Anderzijds moet de huidige generatie zich ook niet meer dan nodig onzeggen indien toekomstige generatie welvarend zal zijn en ook vandaag nog extreme behoeften bestaan in sommige delen van de wereld. Het belasten van kapitaal en investeringen kan anderzijds beschouwd worden als het bevoordelen van de huidige generatie wat kan aanzetten tot overconsumptie.

Ook het onderprijzen van natuurlijke rijkdommen (bv. zuivere lucht) kan aanleiding geven tot de overproductie van bepaalde vervuilende consumptiegoederen. In vele landen wordt tot op vandaag de consumptie van brandstoffen en water gesubsidieerd.

De conclusie die met de huidige kennis gerechtvaardigd is om te trekken, lijkt er

vooral in te bestaan dat het niet zozeer het consumptieniveau is dat ons welzijn op langere termijn in gevaar brengt, maar wel de samenstelling van wat we consumeren (bv. vervuilende goederen versus minder vervuilende). Wat uiteraard heel duidelijk is dat er landen zijn waar onvoldoende consumptie plaatsvindt (denk aan voedsel in Afrika) en onvoldoende investeringen in de noden van vandaag en morgen.

Ivan Van de Cloot
Hoofdeconoom

- (1) Frank, R., 1997, The frame of reference as a public good, *Economic Journal*, 107, 1832-1847
- (2) Marshall, A., 1907, The social possibilities of economic chivalry, *Economic Journal*, 17, 7-29
- (3) Smith, A., 1759, *The Theory of Moral Sentiments*
- (4) Arrow, K. et al., 2004, "Are We Consuming Too Much?" *Journal of Economic Perspectives* 18, no. 3: 147-172.

Onafhankelijke denktank en doetank voor duurzame economische groei en sociale bescherming.
"Think-tank" et "do-tank" indépendant pour une croissance économique et une protection sociale durables.

Itinera Institute VZW-ASBL

Boulevard Leopold II Laan 184d - B-1080 Brussel - Bruxelles

T +32 2 412 02 62 - F +32 2 412 02 69

info@itinerainstitute.org www.itinerainstitute.org